

Добровольська А.М.

кандидат фізико-математичних наук, доцент,
Івано-Франківський національний медичний університет

ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТІ

Освіта, зорієнтована на компетенції і компетентності (*competence-based education – CBE*), розвивалась у 70-х роках ХХ ст. у США в загальному контексті поняття «компетенція».

G. Ryle (праця “The Concept of Mind”, 1949 р.) визначив поняття «компетенція» як готовність до виконання професійних завдань [1].

R. W. White у 1959 р. у праці “Motivation reconsidered: The concept of competence” доповнив поняття «компетенція» характеристикою індивідуальних рис особистості, акцентувавши увагу на спрямованості і мотивації, які повинні забезпечувати бездоганне виконання роботи та здійснення професійної діяльності [2].

Компетентнісний підхід формувався в загальному контексті трактування поняття «компетенція», котре запропонував у 1965 р. N. Chomsky стосовно теорії мови, зокрема трансформаційної граматики.

Проблема дослідження компетенції одержала наукове обґрунтування на конференції «Компетенція: аналіз, критика, переоцінка», яка відбулась у травні 1980 р. у Державному університеті штату Пенсильванія (США) [3]. За результатами цього дослідження і багатьох інших усі дослідники, які вивчали і продовжують вивчати природу компетенцій, відзначають їх багатоплановий і системний характер.

Поняття «компетентнісна освіта» виникло у США у 60-х роках, але було сформоване лише наприкінці 80-х – на початку 90-х років ХХ ст. у зв’язку з новими вимогами бізнесу до випускників ВНЗ щодо їх неграмотності та неспроможності застосовувати професійні знання і вміння під час конкретних виробничих ситуацій [4].

У 80-х роках уряд Великобританії, прагнучи підвищити конкурентоспроможність випускників ВНЗ на ринку праці з огляду на дефіцит кваліфікованих фахівців, сформував новий підхід до професійно-технічної освіти на основі поняття «компетентність», що започаткувало розроблення нових професійно-технічних кваліфікацій, в основу котрих були покладені професійні стандарти компетентності. Окрім того, така реформа професійно-технічної освіти дозволила розробити модель кваліфікацій на основі поняття «компетентність», а також створити єдину загальнонаціональну систему виробничих кваліфікацій, що в подальшому сприяло розробленню подібних моделей в інших країнах Співдружності націй і Європейського Союзу. У 1986 р. концепція компетентнісно зорієнтованої освіти була взята у Великобританії за основу національної системи кваліфікаційних стандартів.

Початок упровадження компетентнісного підходу у Франції припадає на 80-ті, а сталий розвиток – на 90-ті роки ХХ ст. Воно було пов’язане з необхідністю розроблення нових моделей компетенцій, з визначенням ролі підприємств у їх розвитку, а також пройшло декілька стадій:

- виникнення самої ідеї в організаціях;
- розроблення інструментарію для практиків і консультантів;
- формування концептуального уявлення про компетенції;
- формування критичних підходів [5].

Як зазначає І. Бургун, запровадження компетентнісного підходу в систему освіти Німеччини передбачало розроблення професійно-технічних компетенцій дій, особистісних і соціальних компетенцій. У Нідерландах компетентнісний підхід ґрунтується на необхідності вивчення взаємозв'язку між різними типами навчального середовища, розумінні індивідуумами процесів навчання і результатів навчання в термінах навчальної діяльності і результатів тестування [6].

Поняття «ключові компетентності» вперше з'явилося в 1992 р. в проекті Європейського Союзу «Середня освіта в Європі». З цих пір цей термін починають використовувати, характеризуючи кваліфікаційні вимоги до педагогічних кадрів [7].

OECD (Організація економічного співробітництва і розвитку) в 1997 р. ініціювала проведення дослідження «Визначення і відбір компетентностей: теоретичні і концептуальні засади» (“Definition and Selection of Competencies: Theoretical and Conceptual Foundations” або “*DeSeCo*”), яке було розпочато в межах Федерального статистичного департаменту Швейцарії і Національного центру освітньої статистики США і Канади, метою якого було систематизувати й узагальнити досвід багатьох країн, а також дібрати ключові компетентності, що є спільними для всіх країн незалежно від національних особливостей [8].

За результатами дослідження була розроблена схема, в якій компетентності були віднесені до відповідних категорій (табл. 1) [9].

Таблиця 1

Категорії компетентностей

Категорія	Компетентності
I-а категорія «Використовувати засоби у взаємодії»	– використовувати мову, символи та тексти у взаємодії; – використовувати знання та інформацію у взаємодії; – використовувати технології у взаємодії
II-а категорія «Взаємодіяти в гетерогенних групах»	– будувати стосунки з іншими; – працювати в команді; – вирішувати конфлікти
III-я категорія «Діяти автономно»	– розробляти та реалізовувати життєві плани і персональні проекти; – захищати свої права, інтереси і потреби

Напрацювання фахівців *OECD* дозволили дійти висновків, що:

- формування компетентностей є результатом взаємодії багатьох різноманітних чинників;

– сучасне життя водночас вимагає від людини набуття певного набору, комплексу компетентностей, які називаються ключовими;

– вибір ключових компетентностей повинен відбуватися на фундаментальному рівні, враховуючи актуальні світоглядні ідеї щодо суспільства й індивідуума та їх взаємодії;

– під час відбору та ідентифікації ключових компетентностей має бути врахований вплив культурного й інших контекстів того чи іншого суспільства, країни;

– на відбір та ідентифікацію ключових компетентностей впливають суб'єктивні чинники, пов'язані з самою особистістю, а саме її вік, стать, соціальний статус тощо;

– визначення і відбір ключових компетентностей потребує широкого обговорення серед різних фахівців і представників різноманітних соціальних груп [10].

Аналіз наукових досліджень (В. Бедь, І. Зимня, О. Пометун, Дж. Равен, А. Хуторський, G. Ryle, R. White [1; 2; 11–16] та інших) надає можливість умовно виокремити три основні етапи становлення компетентнісного підходу в освіті (табл. 2):

Таблиця 2

Етапи становлення компетентнісного підходу в освіті

Етап	Характеристика
<i>I-й етап</i> (60–70-ті рр. ХХ ст.)	<ul style="list-style-type: none"> – вводиться в науковий апарат категорія «компетенція», яку стали використовувати в теорії навчання мовам під час досліджень різних видів мовної компетенції; – Д. Нумес уводить поняття «комунікативна компетентність»; – створюються передумови для розмежування понять «компетенція», «компетентність»;
<i>II-й етап</i> (70–90-ті рр. ХХ ст.)	<ul style="list-style-type: none"> – використовуються категорії «компетенція», «компетентність» у теорії та практиці навчання мові (особливо нерідній), спілкування, а також щодо аналізу професіоналізму фахівців в управлінні, керівництві, менеджменті, в навчанні спілкуванню; – Дж. Равен (1984 р.) розробляє зміст поняття «соціальні компетенції / компетентності»; – створюється перелік ключових компетентностей (Дж. Равен у своїй книзі «Компетентність у сучасному суспільстві: виявлення, розвиток і реалізація» дає розширене тлумачення терміну «компетентність», визначає перелік ключових компетентностей, основну увагу зосереджуючи на категоріях «готовність», «упевненість», «здатність», «відповідальність», котрі характерні людині); – формується компетентнісний підхід (CBE)

<p>III-й етап (з кінця 80-х – початку 90-х рр. XX ст.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – досліджується компетентність як науково-освітня категорія; – визначаються основні компоненти компетентнісної освіти (формування знань, умінь і цінностей особистості); – впроваджується компетентнісний підхід у практику освітньої діяльності за умови, що компетенції розглядаються як головні складові компетентнісно зорієнтованого навчання; – виокремлюється система компетентностей в освіті, яка має ієрархічну структуру, рівні котрої складають: <ul style="list-style-type: none"> • ключові компетентності (між- і надпредметні компетентності) – визначають здатність людини здійснювати складні поліфункціональні, полі предметні і культурно доцільні види діяльності, ефективно вирішувати актуальні, індивідуальні, соціальні та інші проблеми; • загальногалузеві (загальнопредметні) компетентності – набуваються особою впродовж засвоєння змісту тієї чи іншої освітньої галузі у ВНЗ (в усіх класах середньої школи), відображають її розуміння «способу існування» відповідної галузі, тобто того місця, яке ця галузь займає в суспільстві, а також уміння застосовувати їх на практиці в межах культурно доцільної діяльності для вирішення індивідуальних і соціальних проблем; • предметні (спеціально-предметні) компетентності – набуваються особою впродовж вивчення навчальної дисципліни у ВНЗ протягом конкретного навчального року або ступеня навчання (того чи іншого предмета в усіх класах середньої школи); – реалізується Болонський процес.
--	---

Список використаних джерел:

1. Ryle, G. (1949). *The Concept of Mind*. London: Hutchinson, 328.
2. White, R. W. (1959). Motivation reconsidered: The concept of competence. *Psychological Review*, 66, 279–333.
3. Король В. П. Формування у майбутніх учителів технологій професійної компетентності з основ аграрного виробництва : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / В. П. Король. – Вінниця : Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, 2016. – 293 с.
4. Сидоренко О. Ситуаційна методика навчання : Теорія та практика / О. Сидоренко, В. Чуба. – К. : Центр інновацій та розвитку, 2001. – 256 с.
5. Кристопчук Т. Є. Компетентнісний підхід : європейський вимір / Т. Є. Кристопчук // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічна. – 2011. – Вип. 6. – С. 33–42.

6. Бургун І. В. Актуальність упровадження компетентнісного підходу в освітню практику / І. В. Бургун // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. – 2010. – № 1 (2). – С. 159–165.
7. Петров А. Профессиональная компетентность : понятийно-терминологические проблемы / А. Петров // Альма Матер. Вестник высшей школы. – 2004. – № 10. – С. 6–10.
8. Definition and Selection of Competencies : Theoretical and Conceptual Foundations (DeSeCo). The Definition and Selection of Key Competencies. Executive Summary. – OECD, 2005. Retrieved from http://deseco.ch/bfs/deseco/en/index/02_parsys_43469_downloadList_2296.DownloadFile.tmp/2005_dskcexecutivesummary.en.pdf
9. Rychen D. S. Key competencies for a successful life and a well-functioning society / D. S. Rychen, L. H. Salganik. – Germany : Hogrefe & Huber, 2003. – 224 p. Retrieved from <https://us.hogrefe.com/shop/key-competencies-for-a-successful-life-and-a-well-functioning-society-67288.html>
10. Овчарук О. В. Розвиток компетентнісного підходу : стратегічні орієнтири міжнародної спільноти / О. В. Овчарук // Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : «К.І.С.», 2004. – С. 5–14.
11. Бедь В. Компетентнісний підхід в процесі модернізації ВНЗ [Електронний ресурс] / В. Бедь, М. Артьомова // Освіта регіону. – 2011. – № 5. – С. 43–51. – Режим доступу : <http://social-science.com.ua/article/691>
12. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И. А. Зимняя // Эксперимент и инновации в школе. – 2009. – № 2. – С. 7–14.
13. Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О. І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : «К.І.С.», 2004. – С. 15–24.
14. Равен Дж. Компетентность в современном обществе : выявление, развитие и реализация / Дж. Равен. – М. : Когито-Центр, 2002. – 396 с.
15. Хуторской А. В. Дидактическая эвристика. Теория и технология креативного обучения / А. В. Хуторской. – М. : Изд-во МГУ, 2003. – 416 с.
16. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Ученик в обновляющейся школе : сб. науч. тр. / под ред. Ю. И. Дика, А. В. Хуторского. – М. : ИОСО РАО, 2002. – С. 135–157.

Калінська О.П.

старший викладач,

Навчально-науковий інститут підприємництва

та перспективних технологій

Національного університету «Львівська політехніка»

ОРГАНІЗАЦІЯ ТРАДИЦІЙНИХ І НЕТРАДИЦІЙНИХ ФОРМ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ КАФЕДРИ

Успіх вирішення завдань, що постають перед сучасним вищим навчальним закладом, залежать від того, які форми і методи методичної роботи використовуються на кафедрі з метою сприяння виявленню та розкриттю професійної компетентності, творчості та педагогічної майстерності викладацького колективу кафедри.